

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้นที่จะศึกษาสถานการณ์การดำเนินงานและกระบวนการในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพพนักงาน/ลูกจ้าง ในโรงงานอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป พร้อมทั้งศึกษามลของการดำเนินงานที่เกิดกับพนักงาน/ลูกจ้าง โดยมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่การศึกษา
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การตรวจสอบข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. พื้นที่การศึกษา

ได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสถานประกอบการ ลักษณะงานและการดำเนินงานของสถานประกอบการ การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในสถานประกอบ ขอคำแนะนำและปรึกษาผู้มีประสบการณ์และองค์กรที่มีบทบาทเกี่ยวข้องในสถานประกอบการ จากนั้นทำการเลือกสถานประกอบการโดยมีเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ ดังนี้

- สถานที่ประกอบการได้มีการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพให้แก่พนักงานอยู่บางลักษณะ
- ได้รับความเห็นชอบและความร่วมมือจากผู้ประกอบการให้ทำการศึกษาวิจัย
- สถานประกอบการตั้งอยู่ในเขตจังหวัด เชียงใหม่ ลำพูน ลำปางและเชียงราย เนื่องจาก

ใน 4 จังหวัด มีสถานที่ประกอบการอยู่หนาแน่น

- สถานประกอบการมีจำนวนพนักงานมาก มีชื่อเสียงในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ

ผู้วิจัยได้เลือกโรงงานอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปบริษัท วาโก้ลำพูน จำกัด ซึ่งมีพนักงานจำนวน 712 คน ได้ทำหนังสือขออนุญาตเข้าทำการศึกษาวิจัยจากสาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพพร้อมทั้งเข้าพบผู้บริหารของบริษัทฯ พร้อมทั้งอธิบายถึงชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา

และการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อผู้บริหารบริษัทฯ ยินยอมให้ทำการศึกษา ผู้วิจัยได้ขอทราบช่วงที่ทางบริษัทฯ สะดวกในการที่ให้เข้าไปพื้นที่เพื่อการศึกษาบริบทและข้อมูลพื้นฐาน ทำการวางแผนการศึกษา จัดเตรียมเครื่องมือและเตรียมผู้วิจัยในการเข้าพื้นที่ หลังจากนั้นจึงทำการเก็บข้อมูลโดยเลือกพนักงานที่ปฏิบัติงานในฝ่ายผลิต โดยการทำกลุ่มสนทนากันจำนวน 3 ครั้งแต่ครั้งมีผู้ร่วมกลุ่มสนทนาจำนวน 3-10 คน และทำการสัมภาษณ์พนักงานจำนวน 6 คน ให้พนักงานตอบแบบสอบถามจำนวน 280 ชุดและสำหรับผู้บริหาร ผู้วิจัยเก็บจากประชากร 3 คน โดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ และหัวหน้าฝ่ายการบริหารกลาง นอกจากนี้ได้เข้าไปในชุมชนที่เป็นที่ตั้งของบริษัท ด้วย เมื่อเข้าพื้นที่ได้ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลในด้าน

- ลักษณะทางกายภาพ ภูมิศาสตร์ของบริษัทฯ
- ลักษณะองค์กร ประวัติความเป็นมา ลักษณะประชากร การจัดระบบงาน สายการบังคับบัญชา การจัดทรัพยากรบุคคล การติดต่อสื่อสารและแหล่งข้อมูลข่าวสาร
- สิ่งแวดล้อมทางสังคม อิทธิพลต่าง ๆ และการสนับสนุนทางสังคมภายในองค์กร วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของพนักงาน บริษัทฯ และชุมชนโดยรอบ
- บริการต่าง ๆ และคำแนะนำผู้ชำนาญการเพื่อสุขภาพของพนักงาน เช่น อาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน สวัสดิการสังคม การประกันสังคม ฯลฯ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลในพนักงานเป็นแบบการสนทนากลุ่ม (Focus group) การสัมภาษณ์ (Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม รวมถึงการใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) สำหรับผู้บริหารใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยแบ่งเครื่องมือออกเป็น

1. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

เป็นการสนทนาในชั้นละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้ร่วมสนทนาประมาณ 3-10 คนอย่างมาก และมีผู้นำการสนทนาเป็นผู้ดำเนินการสนทนา หัวข้อเรื่องจะเกี่ยวกับการดำเนินงานและความต้องการส่งเสริมสุขภาพในกลุ่มพนักงาน โดยผู้ร่วมสนทนาเป็นพนักงานในบริษัทได้รับการคัดเลือกให้มีลักษณะเป็นตัวแทนของคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยและยึดแนวทางการสนทนาในขอบเขตของประเด็นที่ต้องการและยึดหยุ่นได้ตามแต่สถานการณ์กลุ่มพาไป

2. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการโดยมีแนวคำถามเป็นแกนนำ

เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีรูปแบบมาตรฐานในการสัมภาษณ์ชัดเจน ในการสัมภาษณ์จะมีแนวทางและหัวข้อในการสนทนา แต่ไม่เป็นไปตามขั้นตอน สามารถควบคุมสถานการณ์และทิศทางการสนทนาได้ง่ายขึ้น และไม่ทำให้เสียเวลามากการดำเนินการสัมภาษณ์ อีกทั้งยังมีความยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ได้ ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกเป็นกันเองกับผู้สัมภาษณ์ ทำให้ได้ข้อมูลที่เพิ่มจากประเด็นที่คาดหมายไว้

3. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมหรือการสังเกตโดยตรง (Non-participant observation)

เป็นการสังเกตที่ผู้ดำเนินการวิจัยไม่ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่กำลังดำเนินอยู่ ทำการสังเกตเพื่อนำมาอธิบายเสริมข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยตั้งประเด็นการสังเกตไว้ล่วงหน้า เข้าไปสังเกตสภาพการทำงาน สภาพแวดล้อมบริเวณรอบ ๆ โรงงานและที่พักอาศัย สภาพการดำเนินชีวิตส่วนตัวของพนักงานนอกโรงงาน ฯลฯ การเก็บรวบรวมข้อมูลทำในเวลาต่างกัน ทั้งในช่วงเวลาเช้า กลางวัน หลังเลิกงาน ผู้วิจัยทำการบันทึกรายละเอียดต่าง ๆ ไว้ทันทีที่กลับถึงที่พัก

4. แบบสอบถาม (Questionnaires)

แบบสอบถามพนักงาน ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม เพื่อเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัย โดยดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ทั้งผู้บริหารและพนักงาน ได้เป็นข้อมูลพื้นฐาน

2. นำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และโครงสร้าง ตลอดจนความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ก่อนนำไปปรับปรุงแก้ไข

3. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์ แล้วนำไปทดสอบใช้กับพนักงานลูกจ้าง ที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ในโครงร่างจำนวน 30 ชุด

4. นำแบบทดสอบมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นรวม .684

5. นำแบบสอบถามที่แก้ไขและจัดพิมพ์ให้พนักงานตอบ 280 คน พร้อมทั้งทำการตรวจสอบแบบสอบถามให้พนักงานแก้ไข

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารโดยวิธีการเก็บจากเอกสารต่าง ๆ เช่น เอกสารจากสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ศูนย์ความปลอดภัยในการทำงานลำพูน เอกสารจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยผู้วิจัยพยายามจดบันทึกประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาวิจัย

2. หนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ส่งถึงผู้บริหารของโรงงานอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป บริษัท วาโก้ลำพูน จำกัด อีกครั้งเพื่อขอความอนุเคราะห์และขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลในโรงงาน ทั้งด้านผู้บริหารและพนักงาน

3. ผู้วิจัยติดต่อหัวหน้าฝ่ายบุคคล ที่ทางโรงงานมอบหมายให้ โดยมีหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เข้าไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

4. ดำเนินการเก็บข้อมูลใช้เวลาประมาณ 3 เดือน โดยวิธีการดังนี้

4.1 ทำกลุ่มสนทนา โดยที่ทางฝ่ายบุคคลของบริษัทฯ ได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและเตรียมกลุ่มตัวอย่างไว้จำนวน 3-10 คน โดยกลุ่มตัวอย่างต้องปฏิบัติงานในฝ่ายผลิตเวลาในการทำกลุ่มทางบริษัทฯ ขอเป็นเวลาหลังเลิกงาน หลังจากนั้นนัดหมาย วันเวลาและสถานที่ในการทำกลุ่ม ได้มีผู้ช่วยในการทำกลุ่ม 3 คน การทำกลุ่มมีจำนวน 3 ครั้งคือ กลุ่ม 10 คน จำนวน 2 ครั้ง กลุ่ม 3 คน จำนวน 1 ครั้ง มีของสมนาคุณแจกหลังทำกลุ่ม ประเด็นในการสนทนามีดังนี้

- โรงงานมีกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพอะไรบ้าง
- ผลของกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพที่มี ต่อพนักงาน องค์กรและชุมชนอย่างไร
- ในแต่ละกิจกรรมมีวิธีการดำเนินการอย่างไร
- ความพึงพอใจในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพที่ทางโรงงานจัดให้ อย่างไร
- ความต้องการมีการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพเพิ่มในโรงงาน
- แนวทางในการริเริ่มและผู้รับผิดชอบกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพในโรงงาน

4.2 การสัมภาษณ์ คัดเลือกพนักงานที่มีแสดงความคิดเห็นและยินยอมในการให้การสัมภาษณ์โดยทำการสัมภาษณ์นอกสถานที่คือร้านอาหารในบริเวณใกล้เคียงทำการสัมภาษณ์แบบเป็นกันเอง ในประเด็นเดียวกับประเด็นการทำกลุ่มสนทนา มีการเตรียมการสัมภาษณ์ดังนี้

1. เริ่มจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ โดยเลือกผู้บริหารจำนวน 3 คน และพนักงาน จำนวน 6 คน

2. วางแผนการสัมภาษณ์ ได้มีการเตรียมประเด็นและแนวคำถามที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพพนักงานไว้ก่อนล่วงหน้า กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ เป็นเวลาที่เหมาะสมกับผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยมีแนวคำถามดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของสถานประกอบการ

2.2 นโยบายและแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพให้พนักงานและบุคลากรมีดังนี้

- นโยบาย / ระเบียบตามกฎหมายและนอกเหนือรัฐกำหนด
- มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ วิธีการดำเนินงาน อย่างไร
- ต้องการให้ภาครัฐ มีส่วนสนับสนุนในลักษณะใด
- ผลของการมีการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพต่อองค์กร

3. เตรียมอุปกรณ์ เช่น สมุดบันทึก เทปบันทึกเสียง

4. ติดต่อและนัดหมายล่วงหน้าก่อนการสัมภาษณ์

5. ทำการสัมภาษณ์โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์พร้อมจดบันทึกข้อมูล

4.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในการเข้าไปในโรงงานในแต่ละครั้งในเวลาที่ต่างกัน ผู้วิจัยตั้งประเด็นการสังเกตไว้ล่วงหน้า เข้าไปโดยสังเกตสภาพการทำงาน สภาพแวดล้อมบริเวณรอบ ๆ โรงงาน และที่พักอาศัย สภาพการดำเนินชีวิตส่วนตัวของพนักงานนอกโรงงาน เป็นต้น การเก็บรวบรวมข้อมูลทำในเวลาต่างกันทั้ง เวลาช่วงเช้า กลางวัน หลังเลิกงาน ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกรายละเอียดต่าง ๆ ไว้ทันทีที่กลับถึงที่พัก

4.4 เก็บข้อมูลแบบสอบถาม ใช้สำหรับเก็บข้อมูลจากพนักงานที่ปฏิบัติงานในฝ่ายผลิต โดยให้พนักงานตอบหลังเลิกงาน 4 วัน วันละ 70 คน ทั้งหมด 280 ชุด โดยแบบสอบถามได้ออกแบบเป็นการเติมเครื่องหมาย ✓ ตรงข้อความตามความเป็นจริง ที่พนักงานเลือกตอบแบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสถานประกอบการ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านสุขภาพโดยรวมของพนักงานและความต้องการ การส่งเสริมสุขภาพ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นด้านการลงทุนเพื่อการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ พนักงาน

5. นำข้อมูลที่ได้รับเชิงปริมาณมารวบรวมเพื่อวิเคราะห์ทางสถิติ ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ และการสังเกต นำมาตรวจสอบ ความเพียงพอของข้อมูล ความเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้าและจัดหมวดหมู่ เพื่อการวิเคราะห์ต่อไป

4. การตรวจสอบข้อมูล

ในการวิจัยคุณภาพเข้าไปทำพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล เป็นการตรวจสอบทันทีในขณะที่เก็บข้อมูล ใช้เทคนิคแบบสามเส้า (Triangular Method) โดยใช้วิธีดังนี้

การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล เป็นการตรวจสอบแหล่งของข้อมูลในด้านเวลา สถานที่ และบุคคลหมายความว่า ถ้าเวลาต่าง ที่ต่างสถานที่ แล้วปรากฏการณ์ยังเหมือนเดิม หรือถ้าผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลพนักงานหลายคนในเวลาที่แตกต่างกันไป คือ ขณะทำงาน โดยใช้สถานที่ในบริษัทฯ หลังเลิกงานโดยทำที่หอพัก ร้านอาหาร และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูล เป็นการใช่วิธีการเก็บการรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันในเรื่องเดียวกัน ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ และจากแบบสอบถาม เพื่อดูว่าข้อมูลจากทั้ง 3 แหล่ง มีความแตกต่างกันหรือไม่ ถ้าไม่มีความแตกต่างกันสามารถสรุปข้อมูลที่ได้ว่ามีความน่าเชื่อถือมาก

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการบันทึกข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นระยะความสามารถ จัดโดยการจำแนกและจัดระบบข้อมูลโดยมีแนวทางดังนี้

- จำแนกตามปรากฏการณ์
- การจัดระบบแบบที่มีความสัมพันธ์
- การวิเคราะห์หน้าที่
- การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคม และกลุ่ม

จากนั้นทำการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งรอบคอบเพราะสาเหตุและผลกระทบต่าง ๆ ไม่ได้มีมาจากสาเหตุเดียว และอาจไม่ส่งผลกระทบต่อเรื่องเดียว แต่จะมีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อนได้

5.2 การวิเคราะห์แบบสอบถาม ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่าง ให้วิเคราะห์ต่อไป

2. กำหนดรหัส และลงรหัสในแบบสอบถาม เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS/PC⁺ (Statistical package for the social science) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้มาอธิบายประกอบข้อมูลเชิงคุณภาพต่อไป